

Asia: VN/3215/2021

Väliraportti: Vapaa!-Fri! -hanke vapaaehtoistoiminnan edistämiseksi ikääntyvässä yhteiskunnassa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

USKOT-foorumi ry toteaa lausuntonaan Vapaa!-Fri! –hankkeen väliraportista seuraavaa:

Yleistä

Raportissa ei mainita toimijoina lainkaan uskonnollisia yhdyskuntia. Kuitenkin nimen-omaan uskonnollisten yhdyskuntien toiminnassa vapaaehtoistoiminnalla on valtava merkitys. Jäsenmäärältään isoimmissa uskonnollisissa yhdyskunnissa on palkattua henkilöstöä mutta myös niissä on paljon vapaaehtoistoimintaa. Pienemmissä uskonnollisissa yhdyskunnissa valtaosa toiminnasta perustuu vapaaehtoistoimintaan ja palkattua henkilöstöä on vain nimellisesti tai ei ollenkaan. Yhdyskuntien uskonnollisen toiminnan lisäksi vapaaehtoistoimintana hoidetaan yhteiskunnallekin kuuluvia toimintoja mm. vanhusten virkistystoimintaa ja ulkoiluttamista, asiointiapua viranomaisissa, nuoriso- ja lapsi-työtä, erilaisia avustustehtäviä (muutto-, siivous- ja kauppa-asiointiapua jne) sekä mahdollisesti rahallisia avustuksia poikkeuksellisissa hätätilanteissa.

Samalla ainakin suuremmissa uskonnollisissa yhteisöissä (ev. lut. kirkko) ja järjestöissä ollaan kiinnitetty enemmän huomiota vapaaehtoistoiminnan johtamiseen. Tämä tarkoittaa vapaaehtoisten rekrytointia, työn ja vastuunjaon koordinoimista, yhteyksien ylläpitämistä ja tehdyn työn huomioimista ja siitä palkitsemista.

Vastauksia väliraportissa esitettyihin kysymyksiin:

Pidättekö tärkeänä, että kuntien, muiden viranomaisten sekä kansalaistoimijoiden väliselle yhteistoiminnalle kriisitilanteissa olisi mietittynä valmiita malleja?

Mikä auttaisi tällaisten mallien jalkauttamisessa?

V: Valmiussuunnittelu yhteistoiminnasta kriisitilanteissa on hyvin kannatettava ajatus. Uskonnollisilla yhdyskunnilla on mm. toimitiloja, joita voitaisiin hyödyntää kriisitilanteissakin. Näin on jo tehty mm. ukrainalaisten pakolaisten majoittamisessa ja aiemmin myös pidetty tiloja avoinna kriisitilanteissa keskusteluapua varten. Erityisesti pienemmissä uskonnollisissa yhdyskunnissa tunnetaan paikallistasolla jäsenet ja heidän tarpeensa ja rajoitteensa samoin kuin mahdollisuutensa osallistua vapaaehtoiseen auttamiseen. Näitä tietoja voisi hyödyntää kriisitilanteissa. Malleja voisi luoda yhdessä uskonnollisten yh-dyskuntien paikallisten edustajien kanssa. Jalkauttaminen onnistuisi heidän kautta.

USKOT-foorumilla on kriisiviestintäsuunnitelma. Siinä on uskontoihin liittyviä yhteystieto-ja nopean toiminnan varalle ja yhteydenpidosta ev.-lut. kirkon HeHu-toiminnan kanssa eri paikkakunnilla sovittu. Kuntien olisi hyvä olla asiasta tietoisia, jotta yhteistyö kuntien ja uskonnollisten yhdyskuntien välillä olisi sujuvaa ja molemmille hyödyllistä.

Millaisia toimia järjestöissä tarvittaisiin tai on jo toteutettu, jotta iäkkäät vapaaehtoiset voivat edelleen jatkaa toimijoina?

Millaista tukea järjestöt tarvitsevat siihen, että iäkkäiden toimijuutta vapaaehtoistoiminnassa voidaan tukea ja monipuolistaa?

Millaisilla keinoilla sujuvoitetaan iäkkäiden siirtymää avun saajasta/kohderyhmään kuuluvasta toimijaksi - tai toisin päin?

V: Uskonnollisissa yhdyskunnissa on jo kehitetty vapaaehtoistoimintaa monella tavalla. Niissä iäkkäitä ei kohdella vain passiivisina toiminnan kohteina vaan heidän aktiivisuuttaan tuetaan ja myös hyödynnetään monin tavoin. On monenlaisia tehtäviä, joihin iäkkäät voivat osallistua luontaisesti lahjojensa, kykyjensä ja voimiensa mukaisesti ja myös yhteistyössä nuorempien jäsenten kanssa. Yleensä iäkkäitä arvostetaan ja kunnioitetaan eri uskonnoissa. Uskonnollinen vakaumus myös voimaannuttaa iäkkäitä. Uskonnollisen vakaumuksen omaavat iäkkäät ovat monesti hyvinkin toimintakykyisiä ja aktiivisia osallistujia. Uskonnollisten yhdyskuntien toiminnasta voisi tässä mielessä ottaa oppia niin vapaaehtois- kuin viranomaistoiminnassakin.

Ihmiset suhtautuvat varauksella pitkäaikaiseen sitoutumiseen vapaaehtoistoimintaan. Avointa kirjaa ei enää haluta antaa, mutta sen sijaan voidaan sitoutua määräaikaiseen ja sisällöltään selkeämmin

rajattuun projektiin, esim. yksittäisen tilaisuuden valmisteluun. Tämä muuttaa vapaaehtoistoiminnan luonnetta.

Minkälaista apua kaipaatte toimintaanne, jotta nuoria saataisiin houkuteltua mukaan toimintaan? Millä tavoin koulut, oppilaitokset, nuorisotoimi ja muut lasten ja nuorten kanssa toimivat julkisen sektorin tahot voisivat innostaa nuoria osallistumaan vapaaehtoistoimintaan?

V: Uskonnollisissa yhdyskunnissa nuoret ovat luontaisesti mukana yhdyskunnan toiminnassa. Uskonnollisten kokousten lisäksi heille tarjotaan yleensä ikäryhmäänsä kuuluvia toimintamahdollisuuksia ja virkistystoimintaa ja ryhmänohjaajakoulutuksia. Nuoria otetaan myös mukaan palvelu- ja auttamistyöhön ikäänsä sopivalla tavalla. Kouluissa, oppi-laitoksissa ja nuorisotoimessa voitaisiinkin antaa uskonnollisten yhdyskuntien jäsenenä oleville nuorille mahdollisuus kertoa vapaaehtoistoinnasta eli palvelu- ja auttamistoiminnoista, joihin he osallistuvat. Vastaavasti myös muita nuoria, joita innoittavat auttamistoimintaan eettiset arvot ja kestävä kehitys, voitaisiin kutsua kertomaan toiminnastaan. Siten heidän esimerkistään voitaisiin saada myös lisää nuoria innostumaan vapaaehtoistoinnasta.

Uskonnollisten yhdyskuntien aktiivisina jäsenenä olevien nuorten vapaaehtoistoiminnan perustana ovat useimmiten juuri heidän uskonnolliseen vakaumukseensa kuuluvat peri-aatteet toisten ihmisten kunnioittamisesta ja auttamisesta. Vastaavasti muiden nuorten osalta auttamiseen voisivat innoittaa yleiset eettiset periaatteet.

Tulisiko vapaaehtoistoimintaa hyödyntää nykyistä laajemmin yhtenä kotoutumisen keinona ja millä reunaehdoilla? Minkälaisia keinoja on kehitetty eri taustoista tulevien vapaaehtoisten vastaanottamiseksi ja sitouttamiseksi toimintaan?

V: Uskonnollisissa yhdyskunnissa maahanmuuttajat ja syntyperäiset asukkaat voivat saman uskon kautta kokea ykseyttä, yhdenvertaisuutta ja ihmisarvoa. Sama usko on voimakas yhdistävä tekijä. Joissakin uskonnollisissa yhdyskunnissa järjestetään mm. suomenkielen opetusta maahanmuuttajataustaisille jäsenille. Yleensä maahanmuuttaja-jäsenet osallistuvat yhdyskuntien vapaaehtoistoimintaan samalla tavoin kuin muutkin jäsenet. Kaikilla jäsenillä on samat oikeudet ja velvollisuudet riippumatta siitä, onko maahanmuuttaja vai syntyperäinen asukas. Siten maahanmuuttajat eivät ole uskonnollisissa yhdyskunnissa toiminnan kohteita vaan aktiivisia toimijoita, joiden panosta tarvitaan ja arvostetaan. Tämä kaikki helpottaa kotoutumista ja oman ihmisarvon säilyttämistä uudessa elinympäristössä. Edellä mainituista syistä uskonnolliset yhdyskunnat kannattaa ottaa huomioon maahanmuuttajien kotouttamisessa.

Onko kunnissa tarvetta kunnan ja kansalaisyhteiskunnan välistä yhteistyötä kokonaisuutena kuvaavalle oppaalle tai muulle koulutusmateriaalille ja mitä materiaalin tulisi sisältää? Minkälaista tukea ja koulutusta tarvitsette yhdistystoiminnan pyörittämiseen ja oletteko saaneet siihen tukea kunnalta tai muilta toimijoilta?

V: Olisi hyvä olla opas, jossa kerrotaisiin myös eri uskonnollisista yhdyskunnista ja niiden vapaaehtoistoiminnasta. Kun uskontoja on pyritty neutraaliuden nimissä häivyttämään yhteiskunnista eli uskonnot ja uskonnon harjoittaminen eivät saa enää näkyä, on kadonnut ymmärrys uskontojen ja uskonnollisten yhdyskuntien positiivisesta vaikutuksesta ihmisten elämään. Suvaitsemattomuus erilaisuutta kohtaan on lisääntynyt.

On selvästi tarvetta antaa tietoa siitä, että Suomessa on uskonnonvapaus ja monia erilaisia uskonnollisia yhdyskuntia. Vapaaehtoistoimintana uskonnolliset yhdyskunnat esim. käyvät katsomassa hoivakodeissa olevia jäseniään sekä järjestävät lasten ja nuorten toimintaa, tukea pareille ja perheille sekä erilaista asiointi- ja muuta apua. Eri uskonnoissa voi olla esim. toimituksia, jotka ovat jäsenille pyhiä ja tärkeitä myös silloin, kun henkilö on laitoshoidossa. Oppaassa pitäisi auttaa kuntien henkilöstöä ymmärtämään uskonnollisen vakaumuksen merkitys ja tärkeys henkilölle, jolla sellainen on. Lisäksi tietysti oppaassa voisi olla yhteystietoja, joiden avulla voisi saada yhteyden paikallisiin uskonnollisiin yhdyskuntiin.

Minkälaista yhteistyötä kuntien, hyvinvointialueiden ja kansalaistoimijoiden välillä tulisi olla ja missä asioissa?

V: Varhaiskasvatuksessa ja kouluissa olisi hyvä olla yhteys eri uskonnollisiin yhdyskuntiin, jotka voisivat käydä esittelemässä omaa maailmankatsomustaan ja sen perusteita. Kysymys olisi siis lasten ja nuorten ymmärryksen lisäämisestä yhteiskunnan moninaisuuden ja ihmisten erilaisten ajatusmallien näkökulmasta. Tämä edistäisi yhteiskunta-rauhaa, kun opittaisiin jo varhaisessa vaiheessa ymmärtämään eri tavoin uskovia ja ajattelevia kanssaihmiä.

Vanhustenhuollossa mahdollisuus säilyttää yhteys omaan uskuntoon ja uskontokuntaan on tärkeä. Perusoikeudet eli uskonnonvapaus ja itsemääräämisoikeus tulisi muistaa niin vanhustenhuollossa kuin terveydenhuollon toiminnoissa yleisemminkin. Näiden oikeuksien riistäminen pelkästään viranomaisen ohjeen tai suosituksen perusteella ei ole lain-mukaista eikä siten sallittua. Asiakkaille on annettava mahdollisuus itse ratkaista omaan terveyteensä ja hoitoonsa vaikuttavia asioita kuten erilaisten toimenpiteiden suorittaminen tai eristäminen asiakkaan itsensä suojelemiseksi mm., kun hän haluaisi tavata oman uskontokuntansa edustajaa.

Kuusikallio Katri
Uskontojen yhteistyö Suomessa - USKOT-foorumi ry